

Hellenistik Dönem’de Kent Avukatlığı: Kos-Kalymna Örneği

City Advocacy in the Hellenistic Period: The Case of Kos-Kalymna

Nurgül SARAÇOĞLU*

Öz: Makalede Hellenistik Dönem’de kent avukatlığı konusuna odaklanılmaktadır. Modern literatürde kent avukatları hakkında kapsamlı bir çalışma bulunmamaktadır. Yapılan çalışmalar çoğunlukla kentler arasındaki sorunlara odaklanmaktadır. Kent avukatlığı konusunu açıklayabilmek için Hellenistik Dönem’de kentler arasında görülmüş dava metinleri incelenmiştir. Öncelikle kent avukatlığı kavramının üzerinde durularak, kent avukatlarını tanımlamak için kullanılan çeşitli terimler açıklanmaktadır. Kent avukatları Hellenistik Dönem’de *syndikos*, *ekdikos*, *proegoros*, *synegoros* ve *prodikos* gibi ifadelerle anılmaktadırlar. Özünde hepsinin anlamı “bir şeyi ya da birini savunmak” olsa da bu çalışmada görev alanlarına göre sahip oldukları farklar açıklanmaktadır. Hellenistik Dönem’de kentler aralarında gelişen sorunları savaşa çözüme yolundan uzaklaşp, bunları üçüncü bir kent ya da şahsın hakemliğinde hukuk yoluyla çözmeye odaklanmaktadır. Dolayısıyla kent avukatlığı görevi bu kentlerde önemli bir konuma gelmiştir. Yazıtlar incelendiğinde söz konusu kişilerin sadece kendi kentlerini değil, bazen profesyonelce davranıp diğer kentleri de savundukları anlaşılmaktadır. Hellenistik Dönem’de, daha önceki dönemlerde de olduğu gibi, kentler arasında çoğunlukla arazi/sınır sorunlarına rastlanılmaktadır. Ancak bu makalede kentler arasındaki borç sorununu konu edinen Kos ve Kalymna kentleri arasındaki bir davaya yer verilmektedir. Knidos kenti bu iki kent arasında hakemlik yapmıştır. Ayrıca tahkim davalarından yola çıkarak Hellenistik Dönem’de uluslararası ilişkilerin nasıl olduğuna değinilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hellenistik Dönem • Kent Avukatlığı • Avukatlık • Tahkim • Uluslararası İlişkiler

Abstract: This article focusses upon city advocacy in the Hellenistic period. There are no comprehensive studies on city lawyers in the modern literature. Studies mostly focus upon the problems between cities. In order to offer an explanation of city advocacy, case texts between cities in the Hellenistic Period were examined. Firstly, the concept of city advocacy is investigated with the various terms employed to define city lawyers. In the Hellenistic Period city lawyers were referred to by the words: *syndikos*, *ekdikos*, *proegoros*, *synegoros*, and, *prodikos*. Although in essence they all mean “defending something or someone”, their differences according to their field of duty are explained. In the Hellenistic Period, cities move away from solving problems between them through war and focus upon solving their problems through law with the arbitration of a third city or person. In consequence, the duty of the city lawyer reached an important position. When the inscriptions are examined, it is understood that these advocates not only defended their own cities, but also professionally defended other cities. In the Hellenistic Period, mostly land / border problems are encountered between cities. However, this article includes the case between the cities of Kos and Kalymna, which concerns a debt problem between these cities. The city of Knidos was the referee between these two cities. In addition, starting with arbitration cases, mention is made of international relations in the Hellenistic Period.

Keywords: Hellenistic Period • City Lawyership • Advocacy • Arbitration • International Relations

* PhD., Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Antalya. 0000-0001-8917-3271 | nurgulsaracoglu@hotmail.com

Bu çalışma, “Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Kent Avukatlığı” konulu doktora tezinden üretilmiştir. Danışmanım Doç. Dr. Nuray Gökalep Özdiç’e teşekkürü bir borç bilirim.

Kentler arasında her dönemde çeşitli sebeplerden anlaşmazlıklar olmuştur. Klasik Dönem’de arazi sorunları kentler arasında görülen en yaygın anlaşmazlık türüdür¹. Hellenistik Dönem’de, kentler arasında arazi/sınır sorunları, alacak-verecek sorunları, kutsal alanların kullanımı gibi pek çok konuda sorun yaşanmıştır. Küçük Asia, Hellas ve adalarda da yaşanan sorunların büyük bir çoğunluğunu arazi/sınır sorunları oluşturmaktadır. Hellenistik Dönem’de kentler, aralarında gelişen sorunları daha barışçıl bir biçimde çözmeye odaklanmış ve bu sorunları savaşa çözmeye yönteminden uzaklaşmışlardır. Bu sebeple aralarındaki sorunları çözmek için üçüncü bir kentin hakemliğine başvurmuşlardır. Ancak, anlaşmazlıkları sona erdirmek ve diğer kentlerle aralarındaki olası savaşları önlemek için üçüncü tarafın hakemliği olgusunun kökeni Hellenistik Dönem’den daha eskilere dayanmaktadır. Herodotos’un Mardonios’a atfettiği, “*Hellenler aynı dili konuştukları için, aralarındaki sorunları habercilerle, elçilerle veya savaşmak yerine herhangi bir şekilde bitirmeleri gerekir*”². sözlerine rağmen, veriler Hellenlerin tahkimi MÖ VI. yüzyıldan beri kullandıklarını göstermektedir³.

Hellenistik Dönem’de ise üçüncü taraf diplomasisi daha önemli bir hale gelmiştir. II. Philippos’un Atina ve Thebailılarla MÖ 338 yılında yapmış olduğu Khaironeia Savaşı’ndan önceki dört yüz yıllık süreçte sadece altmış tane tahkim davası örneği bilinirken, savaştan sonraki iki yüz elli yıllık süreçte üçüncü tarafların müdahil olduğu yüz elli-iki yüz civarında tahkim ve arabuluculuk davası olduğunu kanıtlayan belgeler vardır⁴. Hellenistik Dönem’le birlikte uluslararası tahkim oldukça önem kazanmış ve artmıştır. Kentler, bu dönemde diğer kentlerden, Hellenistik krallardan ve doğuda nüfuzunun artmaya başlamasıyla birlikte Roma Cumhuriyeti’nden hakemlik konusunda yardım almışlardır.

Kentlerin aralarındaki sorunları mahkeme ve diplomatik yollarla çözmeye daha çok ağırlık vermeleri üzerine, kentler kendilerini üçüncü bir taraf önünde temsil edecek kişilere ihtiyaç duymuşlardır. Bu kişiler de çeşitli isimlerle anılan kent avukatlarıdır. Bu avukatlar kamu yararına hareket eder ve kenti diğer kentlere, kurumlara, şahıslara, kral ve imparatorlara karşı savunmaktadırlar. Hem şahıs avukatlarının hem de kent avukatlarının temel görevi birinin adına savunma yapmak olsa da işlevleri birbirlerinden farklıdır. Şahıs avukatının görevi bir şahsı sivil bir davada diğer bir şahsa karşı savunmak, onun davasında avantajlı olmasını sağlamaktır. Kent avukatının en temel görevi ise kent adına bir kamu davasında savunma yapmak, kendi kentinin haklarını korumak ve diğerlerine karşı avantaj elde etmektir.

Kent avukatlarını tanımlamak için syndikos (σύνδικος), ekdikos (ἔκδικος), proegoros (προήγορος), synegoros (συνήγορος), prodikos (πρόδικος), defensor civitatis gibi çeşitli terimler ve fiiller kullanılmıştır. Syndikos (σύν+δική) terimi, bir başkasının davasını, yargıçlar önünde savunan bir avukatı tanımlamak için kullanılmıştır⁵. Kelimenin tam anlamıyla, bir sürece katılan, bir davaya eşlik eden demektir⁶. Bunun yanı sıra, syndikos terimi, synegoros teriminin eş anlamlısı olarak da kullanılmıştır⁷. Aynı şekilde “συνδικεῖν” (savunma yapmak) fiilinin kullanımı “συνήγορεῖν” ve “συναγωνίζεσθαι”

¹ Magnetto 2016, 2.

² Hdt. VII. 9b.

³ Magnetto 2018, 85.

⁴ Ager 1996, XIII-XV; Karahan 2019, 964.

⁵ Smith & Anthon 1843, 934 s. v. syndicos.

⁶ Andriolo 2002, 11.

⁷ Kahrstedt 1932, 1331 vd.

fillerinin kullanımından farksızdır⁸. Hepsinin anlamı “birini ya da bir şeyi savunmaktır”. Syndikos’lar Hellenistik Dönem’de kent sınırları dışında görülen davalarda yer almaktadırlar. Belirli bir dönemde devamlı surette göreve gelen bir memur değil, sadece bir sefere mahsus özel davalarda görevlendirilmektedir. Örneğin, Hellenistik Dönem’e tarihlenen, Kyklad Adalarından Keos’ta bulunan bir kararname yazıtında kent tarafından gönderilen syndikos’ların (ο[ι] σ[ύ]νδικοι οἱ [ἄ]ποσταλέντες ὑπὸ τῆς πόλεως) kentin çıkarları doğrultusunda savunma yaptıklarından bahsedilmektedir⁹. Başka bir kararnameden anlaşıldığına göre, MÖ 180/179’da Delphoi ve Amphissa arasında bir anlaşmazlık meydana gelmiş ve iki kent arasında Rhodos kentinin hakemliğinde bir tahkim davası görülmesine karar verilmiştir. Delphoi ve Amphissa arasında gerçekleşecek olan davada Delphoi kenti, avukat olarak Olympiodoros oğlu Atinalı Apollodoros’u seçmiştir. Atinalı Apollodoros’un görevinden bahsederken “συναγωνίσεισθαι” fiili kullanılmıştır. Ancak taraflardan Amphissa kentinin davaya katılması sonucu tahkim davası gerçekleşmemiştir¹⁰.

Ekdikos (ἔκδικος) terimi de birinin adına savunma yapmak anlamındadır¹¹. *Ekdikos*, çoğunlukla bir kentin kendisini mahkemede temsil etmesi için atanan kişi anlamına gelmektedir¹². Hellenistik Dönem’de *syndikos* ve *ekdikos* memuriyetlerinin her ikisi de belgelenmiştir. Bu kişiler görev alanlarına göre ya da göreve atanma şekillerine göre ayırt edilmektedir¹³. Hellenistik Dönem’de *ekdikos*’lar kent sınırları içindeki ve dışındaki davalarda görevlendirilmektedirler. *Syndikos*’lar sadece bir sefere mahsus özel davalara bakarken, *ekdikos*’lar *demos* tarafından belli bir dönem için seçilmektedirler. Cicero, Ciliia valiliği sırasında, Mylasa ve Alabanda kentlerinin banker Cluvius’tan borç aldıklarını ve geri ödemediklerini *Asia propraetor*’u Thermus’a¹⁴ yazar ve bu kentlerin Roma’ya *ekdikos*’larını göndermelerini rica eder. Burada kentlerden *ekdikos*’larını Roma’ya kendi kentlerini savunmak ve kentler için bir karara varmak üzere göndermeleri beklenmektedir. Cicero’nun mektubu Hellenistik Dönem’de *ekdikos*’ların da kent dışındaki davalarla ilgilendiklerini ortaya koymaktadır¹⁵. MÖ I. yüzyıla tarihlenen bir onurlandırma yazıtında, Krates isimli bir kişinin hiçbir ücret almadan hem elçilik hem de *ekdikos*’luk görevini üstlendiği yazmaktadır. Krates, hem *publicanus*’larla yaşanan tuzlaların sahipliği sorununda hem de Miletos kentiyle yaşanan sınır sorununda Priene kentini temsil etmiştir. Ayrıca kendisinin *ekdikos* olarak ikinci altı aylık dönem için *demos* tarafından seçildiği ifade edilmektedir¹⁶. *Syndikos* ve *ekdikos* terimlerinin Roma’da karşılığı; halkın savunucusu, halkın temsilcisi anlamına gelen *defensor civitatis* olarak kabul edilmektedir¹⁷. Justinianus’un *Digesta*’sında *syndikos*’un Latince *defensor civitatis* için kabul edilen Hellenic çevirisi olduğu açıkça belirtilmektedir¹⁸.

⁸ Smith & Anthon 1843, 934 s.v. syndicos; 935 s.v. synegoros.

⁹ IG XII, 5, 538. (5–6).

¹⁰ Syll³ 615; F. Delphes III 2 89.

¹¹ Mason 1974, 42 s.v.ekdikos, 89 s.v. syndiko.

¹² Benzinger 1905, 2160 vd.

¹³ Dmitriev 2005, 213.

¹⁴ Q. Minucius Thermus MÖ 51 yılı *Asia propraetor*’udur. Bk. *MRR* II, 243; *Cic. Att.* 5. 13. 2; 20. 10; 21.14.

¹⁵ *Cic. Fam.* 13. 56. 1-2.

¹⁶ *I.Priene* 111.

¹⁷ Mason 1974, 42 s.v.ekdikos, 89 s.v.syndiko, 184 s.v. defensor civitatis esse.

¹⁸ *Dig.* 50. 4. 1. 2; 4. 18. 13. Ayrıca Bk. Seeck 1901, 2365 vd.; Frakes 1994, 340; Gizewski 1997, 362; Frakes 2018, 132.

Proegoros (προήγορος), ise προ *praepositio*'s u ile ἄγορος (ἀγορεύω) kelimesinin birleşmesiyle türemiş bir terimdir. Kelime anlamı "birinin karşısında konuşan, konuşma yapan"dır. *Proegoros*'un terim anlamı ise birinin adına konuşan, biri adına savunma yapan kişidir. *Synegoros* (συνήγορος) terimi ise σύν *praepositio*'s u ile ἄγορος (ἀγορεύω) kelimesinin birleşmesiyle oluşan bir terimdir. Kelime anlamı ise "birinin lehine konuşan, birinden yana konuşan" demektir. Bu kişiler kentlerin avukatlığını yapmış, kentleri mahkeme önünde savunmuşlardır. Roma Dönemi'ne tarihlenen bir onurlandırma yazıtında, Marcus Gavius Gallicus isimli bir kişinin Attaleia kentinin daimi *proegoros ve synegoros*'u olduğundan bahsedilmektedir¹⁹.

Kent avukatlığı ve elçilik görevleri zaman zaman birbirlerine çok benzeseler de bunların aynı işleve sahip olduklarını söylemek zordur. Hem Hellenistik Dönem'de hem de Roma Dönemi'nde her iki memuriyetin de varlığını sürdürmesi, aralarında farklar olduğunu kanıtlar niteliktedir. MÖ I. yüzyıla tarihlenen bir onurlandırma yazıtında Priene'li Krates'in hem *ekdikos*'luk hem de elçilik görevini üstlendiğinden söz edilmektedir²⁰. Thyateira kentinden bir onurlandırma yazıtından, T. Flavius Metrophanes'in Roma'ya giderek imparator huzurunda elçilik yaptığı ve aynı zamanda *ekdikos*'luk yaptığı anlaşılmaktadır²¹. Ayrıca Aphrodisias, Miletos ve Etenna kentlerinde hem *ekdikos*'luk hem de elçilik görevini yerine getirmiş kişiler bilinmektedir²². MS III. yüzyıl başına tarihlenen Ephesos kentinden bir onurlandırma yazıtında bir kişinin hem *syndikos*'luk hem de elçilik yaptığı ifade edilmektedir²³. Kentlerde her iki görevi de üstlenen kişilerin mevcut olması, aralarında farklar olduğuna işaret etmektedir. Ancak bu fark, elçilerin kentlerinin haklarını savunma, kent adına savunma yapma ya da kentin çıkarlarını gözetme konusunda değildir. Aralarındaki fark, avukatların kent adına karar verme ve anlaşma yapma yetkisine sahip olup, elçilerin ise böyle bir yetkiye sahip olmamalarından kaynaklanmaktadır. Yukarıda bahsedilen Cicero'nun Asia *propraetor*'u Thermus'a yazdığı mektubu esasen kent avukatlığı ve elçilik arasındaki farkı açıkça ortaya koymaktadır²⁴. Çünkü Roma'ya elçiler değil de *ekdikos*'ların çağrılmasının sebebi, kent adına imzalanacak olan anlaşmadır ve elçilerin kent adına karar verme yetkisi bulunmamaktadır.

Bunların yanı sıra, yazıtlarda avukat gibi hareket ederek, kentleri adına savunma yapan elçilere de rastlanmaktadır. Teos kentinde bulunan ve MÖ 166 yılına tarihlenen bir yazıtta, Abdera kenti iki Teoslu elçiyi onurlandırmaktadır. Thrakia Kralı Kotys, Abdera'ya ait olan topraklarda hak iddia ederek, toprakları ele geçirmiştir. Abdera kenti de kurucu kenti olan Teos'tan bu durumda kendilerine yardımcı olmalarını rica etmiştir. Teos kenti bu yardım çağrısını geri çevirmeyerek, Epikouros oğlu Amymon ve Athenaios oğlu Megathymos'u Abdera kenti adına elçilik yapmaları için Roma'ya göndermiştir. Teoslu elçiler, Kotys'un kendi oğlu ve beraberindeki elçilere karşı Roma Senatosu önünde Abdera kentini savunmuş ve ellerinden alınan toprakların kendilerine geri verilmesi için mücadele etmişlerdir²⁵. Teos tarafından konuyla ilgilenmek üzere görevlendirilmiş elçiler, konuyla alakalı

¹⁹ Paris-Radet 1886, 148,1; *OGIS* 567; *IGR* 3. 778 (συνήγορον και προήγορον τῆς πατρίδος διηλεκῆ).

²⁰ *I.Priene* 111.

²¹ *TAM* V 1002. 8-12 (MS I-II. yüzyıl).

²² *CIG* II 2771. II.10-11 (Aphrodisias, İmparatorluk Dönemi); *SEG* XLIV, 940. b 16 (Miletos, MÖ VI-V.); XLII 1215. 11-13 (Etenna, İmparatorluk Dönemi).

²³ *I.Ephesos* III, 802. 9-18 (MS III. yüzyıl başı).

²⁴ Bk. dn. 11.

²⁵ *Syll*³ 656.

üstün çaba göstererek birer avukat gibi davranmışlardır²⁶.

Kos ve Kalymna Kentleri Arasındaki Anlaşmazlık

Daha önce değinildiği gibi Hellenistik Dönem’de Asia Minor, Hellas ve Ege Adalarında pek çok kez çeşitli davalar görülmüştür. Bu dönemde kentler arasındaki sorunlar çoğunlukla arazi/sınır sorunlarını içermektedir. Ancak MÖ III. yüzyıla tarihlenen, Kos ve Kalymna kentleri arasında görülen bir davanın konusu sınır sorunu değil, borç sorunudur²⁷. Kos, Kalymna kentinden oldukça büyük kenttir. MÖ 366 yılında adanın tüm kentleri, *synoikismos* antlaşmasıyla Kos kenti adı altında birleşmiştir. MÖ 360’lı yılların sonunda Karia satraplığına katılmıştır. Bu durumun en kalıcı sonucu Karia ile ada arasındaki bağların kurulması ve güçlenmesi olmuştur. Kos’un kendisine ticarete yeni pazarlar bulmasına imkân sağlamıştır. Kos kenti, Ege’deki pek çok Hellen kentiyle iyi ilişkilerini sürdürmüştür. Ancak daha küçük bir ada olan Kalymna’nın ilişkilerinin, yakınındaki adalar ve Asia Minor’un kıyısındaki kentlerle sınırlı olduğu görülmektedir²⁸.

İki kent arasındaki borç meselesini ele alan yazıt Kalymna kentinde Apollon Tapınağı’nda bulunmuştur. Bu yazıt sayesinde, Hellenistik Dönem’de kentlerin diğer kentler, Hellenistik krallar ve Romalı yöneticiler dışında, şahıslarla da sorun yaşadıkları anlaşılmaktadır. Bu tür borç anlaşmazlıklarının sınır anlaşmazlıklarına oranla çok az olması ve bir devletin vatandaşlarının sorunlarının nasıl kamu sorununa dönüştüğünü göstermesi açısından önemli bir yazıttır. Ayrıca yazıt devletlerarası bir dava sürecinin yasal işleyişiyle ilgili detaylı bilgiler içermektedir. Kos ve Kalymna arasındaki davayı anlatan bu yazıt iki bölümden oluşmaktadır. İlk kısımda taraflar arasında görülecek davanın işleyişi hakkında bilgi verilmektedir. İkinci kısımda ise iki kent arasında görülen davada hakimlerin verdikleri karara yer verilmiştir.

Knidos kentinin *Boule* ve *Demos*’u öncelikle *strategos*’ların önerisiyle (γνώμα στρατηγῶν)²⁹ iki kent arasındaki davanın işleyişinin nasıl olacağı konusunda karar vermişlerdir. Kos kentinden Diokles oğlu Philinos, Aristodamos, Aglaos, Teisias ve Aristeus Diagoras’ın çocukları adına, Kalymnalıların borçlarını ödemedikleri iddiasıyla Kalymna kentine karşı dava açmışlardır (A.5-6). Bunun üzerine Kalymna halkı da karşı suçlamalarda bulunmak üzere avukatları (*prodikos*) Aratidas, Epigonos, ..., ..sthenes ve Thebadas’ı göndermişlerdir (A. 9-14). Kos kenti, Diagoras’ın çocuklarının Kalymnalılara karşı yürüttüğü davayı üstlenerek, davanın boyutunu büyütüp, kamu davası haline getirmiştir. Kalymna kentinin avukatı Miletoslu Hekatonymos’un onurlandırıldığı bir başka yazıttan ise, tarafların sorunu kendi aralarında çözemedikleri için, Knidos kentinin davada Kral Demetrios’un³⁰ talimatıyla ([δίατ]αγμα

²⁶ Ager 1996, 496.

²⁷ Tit. Calymnii 79; SGDI III,1 3591/3592; Syll³ 953.

²⁸ LeBuff 2016, 53-54.

²⁹ *Strategos*’luk en genel anlamıyla bir ordunun lideri ve komutanı anlamına gelmektedir. Ancak Hellenistik Dönem’de *strategos*’ların kent yönetiminde üst düzey bir heyet olarak ayrı ayrı görevlere sahip oldukları görülmektedir. Bazen karar alınırken “στρατηγῶν γνώμη” (*strategos*’ların önerisiyle/dilekçesiyle) şeklinde karışımıza çıkmaktadırlar. Bir kent memuru olarak *strategos* hakkında detaylı bilgi için bk. Çağ 2017, 281-295.

³⁰ Yazıtta sözü edilen kral Demetrios, Antigonos Monophthalmos’un oğlu I. Demetrios’tur. MÖ 306 yılında Kıbrıs’ın ele geçirilmesinin ardından Antigonos Monophthalmos (306-301) ve oğlu I. Demetrios (306-283) kral (basileus) unvanı almışlardır: Plut. *Demet.* 17, 18; Kınacı & Ekici 2019, 417. Kral Demetrios MÖ 305 yılında Rhodos’u kuşatmış ve yaklaşık bir yıl süren bu kuşatmanın ardından “Şehirlerin Kuşatıcısı (Πολιορκητής/Poliorketes)” unvanını almıştır: Plut. *Demet.* 20. 5, 42.6; Wheatly 2016, 57; Demir 2018, 221.

Δικαστρί[ου]) hakemlik yaptığı anlaşılmaktadır³¹.

Bu görüşmede taraflar arasında görülecek olan davanın gününün belirlenmesine karar verilmiştir. Diagoras'ın çocuklarının Kalymnalılara karşı yaptıkları suçlama metninin beş gün içinde *strategos*'lara³² teslim edilmesine, aksi halde davanın düşmesine karar verilmiştir. Aynı şekilde Kalymnalı avukatların da Diagoras'ın çocuklarına karşı hazırladıkları suçlama metninin *strategos*'lara teslim edilmesine, aksi takdirde davanın Diagoras'ın çocuklarının lehine sonuçlanmasına karar verilmiştir (A.14-25). Ayrıca yargılayacak hakimlerin (δικαστής) yemin etmesine ve yemin metninin de şu şekilde olmasına karar verilmiştir: “*Zeus, Apollon Lykios ve Gaia* (şahidimdir ki) *muhafiflerin yeminli ifadelerini mümkün olan en adil görüşle yargılayacağım ve eğer gerçekleri söylemiyormuş gibi görünüyorsa, (sadece o) tanığa göre yargılamayacağım. Ne ben ne de benimle birlikte olan başka bir erkek veya kadın bu davalardan ötürü hiç kimseden parayla veya herhangi bir (şey) aracılığıyla hediye almadık. Eğer yeminime uyarsam benim için iyi olsun, yemini tutamazsam tersi olsun* (A.27-33)”. Dava sürecinde her iki tarafın da kullanacakları belgelerin mühürlenmiş bir şekilde Knidos kentinin *strategos*'larına teslim edilmesine karar verilmiştir. Ayrıca, tarafların yapacakları savunma süresine ve tarafların kaç tane avukatları olabileceğine karar verilmiştir. Buna göre her iki taraf da dört avukat bulundurabilecektir (A.33-42). Her iki taraf da dört avukat bulundurma hakkına sahipken, Kos kenti bir, Kalymna kenti ise üç avukat bulundurmaya tercih etmiştir. Yazıtın devamında davada yapılacak şahitliklerle ilgili prosedürün nasıl olması gerektiği ayrıntılı bir şekilde belirtilmiştir. Yazıtı göre hakimler önlerine çıkabilecek şahitlerin Knidos kentine gelmelerine; fakat gelemeyecek olanların da nedenini belirterek kendi kentlerinde kent yöneticileri önünde ifade vermelerine karar verilmiştir. Ayrıca hakimler önünde ifade veremeyecek şahitler, kendi kentlerinde ifade verirken muhaliflerin de orada bulunabilmelerine ve kentlerin muhaliflerin güvenliğini sağlamalarına karar verilmiştir. Tüm konuşmacılar dinlendikten sonra, *strategos*'ların hızlıca oylama yapmalarına karar verilmiştir (A. 45-75). Knidos kentinin *strategos*'larının başkanlık ettiği, 204 kişilik bir mahkeme heyeti kurulmuştur.

Kos ve Kalymna kenti arasında bir borç krizine yol açan krediyi Kalymna kentine, Pausimakhos ve Hippokrates isimli iki Kos vatandaşı vermişlerdir. Bu şahıslar söz konusu krediyi Kos kentinin kaynaklarından değil, aksine kendi şahsi birikimlerinden vermişlerdir. Kredi, bu iki özel şahıs tarafından MÖ 360 yılı civarında verilmiş olabilir.³³ Bu iki alacaklı hayatta olmadıkları için kendi soylarından gelenler bu davayı devralmışlardır. Hippokrates'in payı ilk önce oğlu Kleomedes tarafından takip edilmiş, onun da vefatı üzerine Kleomedes'in oğlu Kleophantes tarafından takip edilmiştir. Pausimakhos'un oğlu Diagoras da hayatta olmadığı için onun payına düşen kısmı takip etmek çocuklarına kalmıştır. Ancak Diagoras'ın çocukları henüz küçük oldukları için, onları yasal vasileri olan Philinos temsil ederek Kos kentinin avukatlığını yapmıştır. Pausimakhos verilen kredinin 5'te 4'ünden sorumluyken, Hippokrates ise 5'te 1'inden sorumluydu. Borcun ödenip ödenmediği konusundaki tartışma, alacaklıların iki kişi olmasından kaynaklanmaktadır.³⁴ Ancak Kalymnalılar, Kleomedes ve Kleophantes'e verilen krediden dolayı tüm borcu ödediklerini düşünmekteydiler. Bununla birlikte Diagoras'ın çocuklarının iddiası bu borcun tamamının ödenmediği yönündeydi. Koslulara göre

³¹ *Tit. Calymnii* 7 (10-12).

³² Knidos'un strategoi heyetinin görevi; davayla ilgili tüm belgeleri toplayıp tanıkların sorgulamasını yapmak suretiyle duruşmayı yönetmek ve savunmalar bittikten sonra oylamayla hakimlerin kararlarını almaktır.

³³ Ager 1996, 80.

³⁴ Ager 1996, no 21.

Kalymna kentinin Pausimakhos’un torunlarına hala otuz talent borcu vardı. Diokles oğlu Koslu Philinos, Diagoras’ın çocukları adına konuştu, Kalymnalıların şehrinin (avukatları) ise Prytanis oğlu Miletoslu Hekatonymos, Alkinos oğlu Kalymnalı Eksakestos ve Aristolas oğlu Kalymnalı Aratophantos’tu. Ancak Diagoras’ın çocuklarının avukatı Philinos’un yaptığı savunmanın, Knidoslu hakimleri ikna edemediği anlaşılmaktadır. Knidos kenti 204 kişiden oluşan bir mahkeme heyeti kurmuştur. İki kent arasında görülen dava sonucunda hakimler oylayarak karar vermişlerdir. Hakimlerin kararı Kalymna kentinin lehine olmuştur. 204 kişiden 78’i Kalymna kentinin haksız olduğuna dair oy verirken, 126’sı ise Kalymna kentinin lehine oy vermiştir. Dolayısıyla Kalymna kenti kendine yöneltilen suçlamalardan beraat etmiştir. Ancak yazıtta Knidoslu hakimlerin hangi sebeple Kalymna kentini haklı gördüklerine dair bir görüş yer almamaktadır (B.1-39).

Knidoslu hakimlerin iki kent arasındaki davada hızlıca bir karar vermesi talimatı vardır³⁵. Ancak kentler arasındaki anlaşmazlıklarda öncelikle tarafları uzlaştırmaya çalışan hakimler de bilinmektedir³⁶. Söz gelimi Hierapytna ve Itanos kentleri arasındaki bir anlaşmazlıkta, Magnesia kentinin tutumu buna örnek gösterilebilir. Magnesia kenti, önce iki kenti birbirleriyle anlaşmaya ikna etmeye çalışmış fakat başarılı olamayınca davaya ilişkin kararın oylanarak verilmesine karar vermişlerdir³⁷.

Sınır/bölge sorunlarında kentler arasında hakimlik yapacak kişilerin, tartışmanın yaşandığı bölgelere giderek her iki tarafın avukat ve şahitlerini dinlemeleri yaygın bir uygulamadır. Knidoslu hakimler ise, Kos ve Kalymna kentinde bulunmamıştır. Muhtemelen anlaşmazlık bir sınır/bölge sorunundan kaynaklanmadığı için kentleri ziyaret etme gereksinimi duymamışlardır. Böyle davalarda bölgeleri ziyaret eden hakimlere örnekler verilebilir: MÖ 196/192 yılları arasına tarihlenen, Samos ve Priene arasında gelişen sınır sorununda Rhodoslu hakimler, kentler arasında anlaşmazlığa yol açan yerlerde bulunmuşlardır³⁸. Aynı şekilde MÖ 190/140 yılları arasında Priene ve Magnesia kentleri arasında çıkan sınır sorununda, iki kent arasında karar vermesi için Roma’ya başvuru yapılmıştır. Roma Senatosu tarafından, *praetor* Marcus Aemilius’un iki kent arasında görülecek davada hakemlik yapması için özgür bir kenti seçmesine karar verilmiştir. Marcus Aemilius da hakem olarak Mylasa kentini tayin etmiş ve Mylasalı hakimler (δικαστής) de anlaşmazlık yaşanan bölgede tarafların iddialarını dinlemişlerdir³⁹. Ancak bu davayla ilgili tüm yazılı belgelerin Knidos kentine ulaşması, iki kent arasında hakimlik yapmaya yetmiştir.

Diagoras’ın çocuklarının avukatlığını yasal vasileri olan Philinos üstlenirken, Kalymna kentinin avukatlığını (*prodikos*) Prytanis oğlu Miletoslu Hekatonymos, Alkinos oğlu Kalymnalı Eksakestos ve Aristolas oğlu Kalymnalı Aratophantos üstlenmişlerdir. Bu avukatlar arasında en dikkati çeken kişi Prytanis oğlu Miletoslu Hekatonymos’tur. Kalymna kenti, davayı kaybetmeleri sonucunda ödeyecekleri tazminatı düşünerek, en iyi avukatı bulma konusunda rotasını Kalymna dışına çevirmiştir. Kalymna halkı Miletoslu Hekatonymos’tan Diagoras’ın çocuklarıyla yaşanan borç anlaşmazlığında kendilerini savunmasını istemiştir. Kral Demetrios Poliorketes’in talimatı üzerine Knidos’ta kurulan mahkemede Kalymna kentini savunmuş ve başarılı olmuştur. Kalymna kenti tarafından Miletoslu

³⁵ *Tit. Calymnii* 79 (A. 74-75): “συντελε[σθέντων δὲ τῶν λόγ]ων διδόντω τοῖ στρατα[γο]ῖ τὰς ψάφου[ς αὐτίκα μάλ]α (konuşmalar bittikten sonra strategos’lar hızlıca oylama yapacaklar)”.

³⁶ Tod 1913, 124.

³⁷ *Syll*³ 685 (31-37).

³⁸ *Syll*³ 599 (20-24).

³⁹ *Syll*³ 679 (9-11).

Hekatonymos'un seçilmesi büyük ihtimalle onun bu konudaki ününden kaynaklanmaktadır. Hellenistik Dönem'de kentlerin kendilerini savunmaları için başka kentlerden avukatlarla anlaşmaları konusunda Miletoslu Hekatonymos tek örnek değildir. Priene'de bulunan bir kararname yazıtından, Smyrna ve Phokaia arasındaki bir anlaşmazlıkta, Phokaia kentinin Poseidonios oğlu Prieneli Apollodoros'un uzmanlığından yararlandığı anlaşılmaktadır⁴⁰. Yazıtı göre Apollodoros elle oylanarak seçilmiştir. Smyrna ve Phokaia arasında nasıl bir anlaşmazlık olduğu hakkında herhangi bir bilgi mevcut değildir. Ancak Apollodoros'un Smyrnalılara karşı Phokaia'nın avukatlığını yaptığı anlaşılmaktadır. Bir başka örnek ise, Delphoi ve Amphissa arasında yaşanan anlaşmazlıktır. Bu davada Olympiodoros oğlu Atinalı Apollodoros *synagonistes* olarak karşımıza çıkmaktadır. Apollodoros, davada bölge ve tartışmalı topraklar hakkında karar alma mücadelesinde Delphoi'un iddialarını desteklemek ve savunmak adına yer almıştır⁴¹.

Yazıtlar, kimi zaman avukatların davalarda nasıl savunma yaptıkları ve hangi delillere yer verdikleri hakkındaki bilgileri sunmaktadır. Avukatlar, tarih yazarlarının eserlerini, kral mektuplarını, kentler arasında yapılan anlaşmaları ve şahitlerin ifadelerini delil olarak sunmuşlardır. Örneğin, Samos ve Priene kentleri arasında yaşanan bölge sorununda tarafların avukatları savunmalarında tarih yazarlarından faydalanmaktadırlar⁴². Hierapytna ve Itanos kentleri Zeus Diktaios ve Leuke Adası'nın sahipliği konusunda anlaşmazlık yaşamıştır. Davada Itanos kentinin avukatları çeşitli belgeleri delil olarak kullanmışlardır. Leuke Adası hakkında, Gortynalılar ve Hieraptnalıların kendilerinin Itanoslulara gönderdikleri mektupları mahkemede sunmuşlardır⁴³.

Ancak söz konusu yazıtta, kent avukatlarının yaptıkları savunmanın detaylarına yer verilmemiştir. Ancak Kalymna kentinin avukatlarının oldukça iyi bir savunma yaptıkları açıktır. 204 hâkimden yalnızca 78 tanesi Kalymna kenti aleyhine oy kullanmıştır. Davanın Kalymna kenti lehine sonuçlanması üzerine, kent kendisine duyduğu minneti göstermek için Hekatonymos'u onurlandırmıştır. Hekatonymos'un beraberinde iki Kalymnalı avukat vardır fakat Miletoslu Hekatonymos Kalymna kentinin baş avukatıdır⁴⁴. Ayrıca kendisine vatandaşlık hakkı, mülkiyet hakkı, *proedria* hakkı ve vergiden muafiyet hakkı verilmiştir⁴⁵.

Sonuç

Hellenistik Dönem'le birlikte, üçüncü tarafın karar verdiği davaların arttığı gözlemlenmektedir. Bu davaların büyük bir çoğunluğunu da sınır/arazi sorunları oluşturmaktadır. Ancak Kos ve Kalymna örneğinde olduğu gibi, mali konular gibi çeşitli sorunlarla da karşılaşmaktadır. Kentlerin, sorunları savaşa değil de mahkeme yoluyla çözmeye gitmeleri, tahkim davalarının artmasına, dolayısıyla kent avukatlarına duyulan ihtiyacın artmasına neden olmuştur. Kentlerin savaştan uzaklaşmalarının sebebi MÖ IV. yüzyılla birlikte "ortak barış (Κοινή Ειρήνη, Koine Eirene)"⁴⁶ kavramının ortaya çıkma-

⁴⁰ McCabe *et al.* 1987, 20; *I.Priene* 65; *SEG IV* 482.

⁴¹ *Syll*³ 615.

⁴² *Syll*³ 599 (120-124).

⁴³ *Syll*³ 685 (I. 110-130).

⁴⁴ Magnetto 2018, 90.

⁴⁵ *Tit. Calymnii* 7.

⁴⁶ Ortak barış anlayışı, Hellen kentlerinin kendi aralarındaki savaflara son vermeleri anlamına gelmektedir. Ortak barış antlaşmaları ise, genellikle belirli bir savaşı sona erdirmek için yapılan anlaşmalar olsa da savaşa katılan iki

sıdır. Ayrıca uluslararası tahkime artan ilginin bir diğer sebebi ise Hellenistik Dönem'in siyasi atmosferidir⁴⁷. Artan tahkim davaları sebebiyle kent avukatları da kentler için önemli konumlara gelmişlerdir. Kent avukatlarının onurlandırıldığı onurlandırma yazıtları da onların kentler için önemini açıkça ortaya koymaktadır. Miletoslu Hekatonymos örneğinde olduğu gibi pek çok şekilde onurlandırılmışlardır. Kentler menfaatleri doğrultusunda kendilerini savunacak kişileri titizlikle seçmeye ve en iyi kent avukatını görevlendirmeye gayret etmişlerdir. Bu durumda zaman zaman kent dışından avukatlar da devreye girmiştir. Dolayısıyla kent avukatları kendi kentlerini savunmanın yanında başka kentleri de savunmuşlardır. Bu konuda avukatların milli duygular beslemelerinin yanı sıra başka kentleri de savunarak profesyonelce davrandıkları gözlemlenmektedir. Kentler, aralarındaki sorunlar için zaman zaman Hellenistik krallar ya da Roma'dan yardım istemişlerdir. Yazıtlar incelendiğinde Hellenistik krallar ve Roma'nın da bu sorunlara müdahale ederek, kentlerin sorunlarını çözmeleri konusunda yardımcı oldukları anlaşılmaktadır.

---

tarafı sınırlı kalmayıp, büyük küçük tüm şehirlerin özgürlüğü ve özerkliği ilkesini benimsemiş, ana kara ve Ege'deki tüm Hellenlere açık olan çok taraflı anlaşmalardır. Ayrıntılı bilgi için bk. Ryder 1957, 199 vd.

⁴⁷ Ager 1996, 19-20.

BİBLİYOGRAFYA

- Ager S. L. 1996, *Interstate Arbitrations in The Greek World, 337-90 B.C.* Berkeley.
- Andriolo N. 2002, "Syndikoi". *Dialogues d'histoire ancienne* 28/2, 11-18.
- Benzinger I. 1905, "Ekdikos". *RE* V/2, 2160-2162.
- Çağ Ç. 2017, "Bir Kent Memuriyeti Olarak Strategia: Anadolu Kentlerinde Hellenistik Dönem Strategos'ları". *Phaselis* III, 281-295.
- Demir M. 2018, "Demetrios'un Rhodos Kuşatması (MÖ 305)". Eds. M. Arslan & F. Baz, *Arkeoloji, Tarih ve Epigrafi'nin Arasında: Prof.Dr. A. Vedat Çelgin'in 68. Doğum Günü Onuruna Makaleler*. İstanbul, 213-234.
- Dmitriev S. 2005, *City Government in Hellenistic and Asia Minor*. Oxford.
- Frakes R. M. 1994, "Late Roman Social Justice and the Origin of the Defensor Civitatis". *The Classical Journal* 89/4, 337-348.
- Frakes R. M. 2018, "The Defensor Civitatis and Late Roman City". *AnTard* 26, 127-147.
- Gizevski C. 1997, "Defensor". *Der Neue Pauly Enzyklopädie der Antike* 3, 362.
- Karahan Ü. O. 2019, "Hellenistik ve Roma Dönemi'nde Hellen Kentlerinde Tahkim: Samos Priene Örneği". *History Studies* 11/2, 963-981.
- Kahrstedt U. 1932, "Σύνδικος". *RE* IV/2, 1331-1332.
- Kınacı M. & Ekici K. 2019, "Antigonos ve Demetrios'un Mısır ve Rhodos'taki Mücadeleleri". *Cedrus* VII, 415-439.
- LeBuff J. 2016, *Polis Expansion and Elite Power in Hellenistic Karia, Alexander the Great and the Hellenistic World*. Lanham.
- Magnetto A. 2016, "Interstate Arbitration and Foreign Judges". Eds. E. M. Harris & M. Canevaro, *The Oxford Handbook of Ancient Greek Law*. Oxford.
- Magnetto A. 2018, "Interstate Arbitration as a Feature of the Hellenistic Polis: Between Ideology, International Law and Civic Memory". Eds. H. Borm & N. Luraghi, *The Polis in the Hellenistic World*. Stuttgart, 85-107.
- Mason H. J. 1974, *Greek Terms for Roman Institutions: A Lexicon and Analysis*. Toronto.
- MMR *The Magistrates of the Roman Republic*, vols. I-III. Ed. T. R. S. Broughton, 1951-1986, New York.
- McCabe D. F., B. D. Ehrman & R. N. Elliott 1987, *Priene Inscriptions: Texts and List*. Princeton.
- Paris P. & Radet G. A. 1886, "Inscriptions d'Attaleia, de Pergé, d'Aspendus". *BCH* 10, 148-161.
- Ryder T. T. B. 1957, "The Supposed Common Peace of 366/5 B. C.". *The Classical Quarterly* 7/3-4, 199-205.
- Seeck O. 1901, "Defensor civitatis". *RE* IV, 2365-2371.
- Smith W. & Anthon C. (Eds.) 1843, *A Dictionary Greek and Latin Antiquity*. New York.
- Tod M. N. 1913, *International Arbitration Amongst the Greek*. Oxford.
- Wheatly P. 2016, "A Floruit of Poliorcetics: The Siege of Rhodes, 305/04 BC". *Anabasis: Studia Classica et Orientalia* 7, 43-70.